

2. Raxlin N. Dzyudo: pravila sorevnovaniy. –Moskva: 2010.
3. Istomin A.A. Dzyudo gúresi. –Tashkent: 1993.
4. Elov A.N. Dzyudo. –Tashkent: 2005.
5. Raxlin N. Pravila sudeystva v Dzyudo. –Moskva: 2010.
6. Yugay L. P. Osnova dzyudo. –Tashkent: 2003.
7. Istomin A.A., Absattarov A.A. Borba Dzyudo. «Medicina», 1990.
8. Dadabaev O. Dzyudo nazariyati va uslubiyati, “Davriy matbuot savda” baspası.
9. Xolxodjaev O.T., Mansurov M.M. “Dzyudo gúresinde tóreshilik qılıw hám jarıstı ótkeriw qağıydaları”, 2019.
10. Mámbetov B., Sultamuratov Dj., Nurekeev B., Qadirbaev B., Berdaxova N. Dpyudo. Oqırw-metodikalıq qollanba. Nókis, 2022.

REZYUME. Maqolada dzyudo sportining paydo bo‘lish, shakllanish, rivojlanish tarixi haqida fikr yuritiladi. Shuningdek, Qorqalpog‘iston Respublikasida dzyudo sportining tarixi va kelajagi, yosh dzyudochilarning yutuqlari haqida ma’lumotlar keltirib o‘tilgan.

РЕЗЮМЕ. В статье рассматривается история возникновения, становления и развития дзюдо. Также была представлена информация об истории и будущем спорта дзюдо в Республике Каракалпакстан, а также о достижениях юных дзюдоистов.

SUMMARY. The article discusses the history of the emergence, formation and development of judo. Also, information about the history and future of judo sport in the Republic of Karakalpakstan, as well as the achievements of young judokas was presented.

АЖИНИЁЗ ҚОСИБОЙ ЎҒЛИ ТАРБИЯВИЙ ҚАРАШЛАРИНИНГ АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ

Ж.К.Таспанова – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори

Бердақ номидаги Қарақалпақ давлат университети

Таянч сўзлар: жамият, тарбия, обод турмуш, жамоатчилик, ёндашув, тарбия мухити, оила этикаси, феъл-атвор, ижтимоий-педагогик қараш, шаклланиш.

Ключевые слова: общество, воспитание, благополучие, общность, подход, образовательная среда, семейная этика, поведение, социально-педагогическая установка, формирование.

Key words: society, upbringing, well-being, community, approach, educational environment, family ethics, behavior, socio-pedagogical attitude, formation.

Ажиниёз ижодининг катта қисмини жамиятнинг педагогизациялаш ғояси ташкил этади. Педагогиканинг инсон капиталини яратишдаги асосий ўрин тутиши, шахсга йўналтирилган таълим-тарбиянинг инсон камолотидаги аҳамиятини шоир ўз ғоялари орқали кўрсатиб беришга ҳаракат қилади. Ажиниёз дунёқарашларининг бир тарафида адолатсиз жамиятнинг яхшилаш фикри турар эди. Шунга кўра, у жамиятдаги барча кучларни ҳаракатга келтирувчи манба – бу инсонлар эканлигини назарда тутиб, жамиятдаги ҳар бир инсоннинг шу орқали халқнинг хизматида катта ишонч билан қаради. Ёшларни олийжаноб хислатлар эгаси қилиб тарбиялаш жамият аъзоларининг умумий тарбиявий мақсади эканлигини ёрқин фикрлар орқали уқтириб ўтади: ҳар бир фарзанд ота-она учун “кўнгил қувончи, жигарбанди” [1:171], авлодлар давомчисидир.

Мутафаккир “Болурми” шеърда фарзанд тарбиясининг асосий ўрни оила эканлигини, бола оила таъсирида шаклланишини айтиб, ҳар бир уйнинг: “Ўғил-қизи бўлиб, яна бой бўлса, ёлғончи дунёда армон болурми” [1:133] – деб, оила ҳақидаги ўз идеалини, оилада ўғилнинг ҳам, қизнинг ҳам ўрни алоҳида эканлигини, ота-оналарнинг ўз болалари билан обод турмушда яшашини, оила даромати ўғил-қиз тарбиясига етарлича бўлишини маъқуллади. Шу ўринда мутафаккирнинг гендер тенглик ва маданият масаласидаги фикрлари ҳам бугунги кун билан ҳамоҳангдир. Унинг нуқтаи назарича, жамият учун ўғил ҳам, қиз ҳам бирдек зарур, тенг ҳурматга лойиқдир, инсон эркак ёки аёл бўлишига қарамасдан жамиятда бир хил мақомга эга бўлиши лозим: “Одам ўғли – барчаси одам” [1:73].

Ажиниёзнинг бола туғилганида тарбияга, эътиборга зарур бўлиб туғилади, жамоатлик муҳитда фарзанднинг ақли, ҳунари ва ўқувсиз бўлиши туғилганидан бошлаб бериладиган тарбияга боғлиқ. Одамларнинг олган тарбияси ва наслик ривожланиши бир хил бўлмагани учун, вояга етганида уларнинг ақл даражаси, кўрган ва билганлари, феъл-атвори ҳам ҳар хил бўлади деб тушунтириб, бу фикрини аниқ етказиб бериш мақсадида “Барча бирдек бўлган эмас” номли шеърда ёзди.

Шоир ўзининг “Барча бирдек бўлган эмас” номли шеърда тарбия жараёнини ташкил этишга индивидуал ва табақалашган ёндашувни татбиқ этиш лозимлигини ҳам таъкидлаб ўтади. Унинг фикрича, бола она қорнидаёқ тарбияга муҳтождир. Бола туғилганидан кейин унга мақсадли, узлуксиз ва тизимли тарбия

бермоқ лозим. Шу ўринда шоир шахс тарбиясининг ҳам генетик, ҳам ижтимоий жиҳатларини ҳисобга олиш лозимлигига ҳам алоҳида урғу берганлигини таъкидлаб ўтиш лозим.

Шоир инсон тақдирида белгилаб қўйилган ёзмашларга маълум даражада тарбия ёрдамида ўзгаришлар киргизиб, болани ўзи ўйлаган мақсадига мослаштириб шакллантиришга бўлади деб тушунди. Шу сабабли тарбия инсон умрида катта рол бажаришига эътибор бериб, болани қандай тарбияласанг, шундай вояга етишини ҳам айтиб ўтади ва уни жамиятда ёш вақтидан ақллиққа, одоб-ахлоқли ва инсонийликка ўргатиш лозим деди. Сабаби “аввалида ўнгмаган сўнгида ҳам ўнгмас” [2:107]. Ёшлиқда берилган тарбия салбий ҳаракатларга мойил бўлса, бу улғайган вақтда инсондаги асосий феъл-атвори айланиб кетади. Оқибатида жамиятнинг бундай азбоси “Асли бузук бўлиб, ақл сўзга эргашмас, насиҳатга кўнгил бўлмас” [2:107] даражада шаклланиб чиқишини айтиди. Шунинг учун ҳам Ажиниёз “Кўрдим” шеърда ёшлардаги салбий феъл-атворнинг олдини олишни, инсонларнинг жамоатлик муносабатлари борасида бир-бирига тарбиявий таъсир кўрсатиши мумкинлигини таъкидлади. “Бўлмагунча” шеърда турмушда инсоннинг яхши, ёмон, ақли, ҳунардор бўлишини наслига, ота-бобосига боғлиқлик жойи бўлса ҳам, оламга объектив муносабатда бўлиш орқали мутафаккир бу масалада кўпгина ўзига хос ҳаётий реал фикрларини ифодалайди. “Бўзатов” поэмасида у одамлардаги “оқ суяк”, “қул”, “қун” каби тушунчаларнинг келиб чиқишига сабаб бўлган инсонларнинг насли эмас, балким жамоатчилик, иқтисодий ҳолат, юртлар орасидаги уруш, босиб олишлар деган фикрни айтди. Бундан ташқари “Йўқти” шеърда отадаги насл яхши бўлиб, лекин бола тўғри тарбияланмаса, оқибати қуйидагича бўлишини таъкидлади:

Ёмон бўлса зурриётнинг

Чикмас дунёда ҳеч номинг [1:120]

Шоир тарбия ишида ёшлар яшаётган жамиятдаги муҳитнинг таъсирига катта аҳамият берди. Ёшларнинг биринчи тарбия мухити – оиланинг тарбияли, фарзанд тарбияси учун ғамхўр, бола тарбияси бўйича тушунча ва тажрибаларга эга бўлиши зарур деб санади. Ажиниёз йигитларни оилавий ҳаётга тайёрлаш, уларни хотин-қизларга таййик ва зўравонлик қилишдан тийилишга чақиради. Оила этикаси ва психологиясига доир билимлардан хабардор бўлмаслик, масъулиятсизлик

охир-окибат асоциал (ижтимоий хатарли) оидаларнинг пайдо бўлишига замин яратишини “Йигитлар” шеърида ифода этган. Боланинг социумда ривожланиши масаласи билан боғлиқ ижтимоий-педагогик қарашларини “Бахт” шеъри орқали баён этган. Шоирнинг фикрича, бола салбий иллатларга эга кишилар билан бирга бўлса, унинг келажаги хавф остида қолади. Мардлик, жасорат, элпарварлик сифатлари унинг учун ёт тушунчаларга айланиб, “маънавий бегоналашув” юзага келади.

“Элларим бордур”, “Керакдур” шеърларида халқ ичидаги бой, феодаллар билан подшоҳларнинг ўз авлодларини халқни зулм билан бошқаришга ўргатиш, уларни қандай айёрлик билан алдаш йўлларини, судхўрлик қилиш каби ишларни оилаларида шакллантириб келганлигини, бу каби ёмон тарбия мазмуни ўз даврида юқори синф вакиллари тарафидан давом этаётганини ҳам сўз этди.

Шу мақсадда у ўз асарларида ёшларнинг инсофли, одоб-ахлоқли тарбияланиши масаласига алоҳида эътибор қаратди. Унинг фикрича, инсонларнинг феъл-атвори, ахлоқ жиҳатидан ривожланиши жамоатчилик ҳаётда бир-бирига ёмон муносабатда бўлишига йўл қўймайди. Одоб-ахлоқ тарбиясининг шундай ижтимоий аҳамиятини сезиб, шоир инсондаги феъл-атворга боғлиқ ютуқларни ақл фаолияти билан боғлиқ деб қарайди. Ақл инсоннинг феъл-атворини тартибга солади. Ақл-хуши жойида бўлган одам ёмон ишлардан йироқ бўлиб, айб қилмайди. Шундай экан: “Айбни билмаган ақлсиз зайф” [3:188] ёки ақли йўқ ёшларнинг “одоби ҳар қандай ҳеч зоти бўлмас” [3:188]. Шундай экан, мутафаккирнинг фикрича, инсоннинг ақл тушунчаси унинг жамиятдаги яхши феъл-атворининг, юриш-туришининг юз беришига манба бўла олади.

Шоир одобли ва одобсиз инсонлар орасида наслик фарқлар йўқ эканлигини, уларда фақат тарбия билан билим олишнинг ўзгача тушунчаларда ёки ҳар хил даражада шаклланишига боғлиқ эканлигини айтади. Шундай фарқларга кўра: “Фазилат билмаган нодон” бу одам эмас, у инсонлар орасида яшаётган “Тўрт туёкли молга ўхшаш” [1:73] – одам мисол махлуқлар, деди.

Шоир ёшлардаги яхши феъл-атвори айтганда, энг аввало, инсофли бўлишни тилга олиб, барча иззат-хурмат инсонга қаратилишини, инсонни қадрлаб авайлашни вазифа қилиб белгилайди. Чунки, “Бу дунёнинг кўрки – одам боласи” [3:65]. Шундай даражадаги баланд хурматга лойиқ инсон, жамиятда бир-бирини қадрини билиши, ўзаро эҳтиромли, инсофли муносабатда яшаши керак. Агар “одам ўғли одам қадрини билмаса, ундан кўра ўтлаб юрган мол яхши” [1:122]. Одамга хос яхши ишларинг, юриш-туришинг бор бўлсагина жамиятдаги бошқа инсонлар хурмат кўрсатади, сабаби уларнинг “одамгарчилик инсондадур кўнгили” [2:68].

Ажиниёз ўзи яшаётган феодал жамиятда одамни хор тутиб, қадрини оёқ ости қиладиган, зулм хонлар билан бийларни кўриб яшади. Уларнинг “Инсонийлик ишлардан бўлмади ному-нишон” [2:83]. Шоир бундай паст инсонларни ёмон назар билан тилга олади: “Қилмаган хайр-эхсон” [3:72]) инсонийлик иш эмас, одамлар бир муҳитда, жамоатда яшаётган ўзи каби бошқа инсонларга меҳрибон бўлиши керак. Айниқса худони таниган ҳақиқий инсон, ўзининг барча ҳаракатларини инсонни хурмат қилишга, унга яхшилик қилишга, худонинг яратган бандаси деб илохий туйғу билан муносабатда бўлишга тарбияланиши лозим.

Мутафаккир ижодида ёшларни дўстлик ва ўртоқлик руҳида тарбиялаш масаласи ҳам алоҳида ўрин тутади. Шоир жамият ҳаётида инсонларнинг ўзаро дўстона муносабатда бўлишига алоҳида аҳамият қаратади. Сабаби инсонлар орасидаги ўзаро дўстлик, иноқлик ва

биродарлик жамиятдаги муҳитни инсоний муносабатлар асосида қуришга хизмат қилади. Иноқлик, аҳиллик ва ўзаро ҳамжиҳатлик йўқ жойда жамият тараққий этмайди, аксинча бошбошдоклик, маънавий таназзул юзага келади. Мазкур йўналишда Ажиниёз Саъдий Шерозийнинг “Бўстон” ва “Тулистон” шеърий рисоаларидаги сингари панднома руҳидаги мақол ва маталлардан самарали фойдаланган: ёлғиз кишининг номи чиқмас. Чунки: “Ҳеч кимга бўлмаган улфат, мевасиз бир дарахтга менгзар” [1:72]. Ҳаётда яхши инсонлар билан дўстликда яшасанг, кўнглинг тўқ, руҳинг бой бўлиб, ишларинг олға силжийди, фақат “яхши дўстинг бўлар ўлгунча мадат” [1:72]. Ёшлар дўстлик муносабатда ўзаро содиқ, ишончли, бир-бирига чин қалбдан дўст бўлиши керак. “Дўст бўлиб дўстидан гапни яширган, дўстга ҳилоф қилиб ёлғон сўзлаган” [1:123] – айёр душман. Бундай “ёмон одам дўстдан қочар, воз кечар” [1:130] ва бир кун келиб бевафолик қилади, шунинг учун ҳам “Юрма номард йўлдош билан” [1:106]. Дўст излаган одам ўзига ўзаро тушуна олган “қадрини билар бир қадрдон изласа” [1:132] гина ҳаёт қийинчиликлари енгиллашиб, мақсад қилган ишларига ғайрат билан интилишини, дўстнинг руҳий тилакдошлиги мадад беришини айтиб, бу ишда ёмон, муттаҳам, “номаҳрамни асло йўлдош қилмасликни” [1:72] насиҳат қилади.

Жамиятда одамлар орасидаги дўстлик тилакдошлигининг мустаҳкамлиги, бир фикрдаги ният билан иш қилишга интилиши, уларнинг туташган шериклигини барпо этади. Ёшларнинг бирлашиб ўзаро шерик бўлиши, энг аввало, шаклланган дўстлик туйғулари асосида юзага келса, ишончли бўлишини, дўстлиқнинг инсонлардаги шериклик учун манба сифатида хизмат қилувчи руҳий кучга эга эканлигини: “Ҳамжиҳат дўст бўлиб кўлни ушласанг, яхши бўлганини ақл ва ўй билан кўрдим”, [1:67] деб, таърифлайди. Шундай қилиб Ажиниёз, тинч, яхши муносабатларга эга ҳаётга эришиб, жамиятда кўп нарсаларга қўл етказиб яшашга, айниқса, адолатли, тенг замонга эришиб, бахтли турмуш кечиришга “Шоду хуррамликни кўришга, халқ билан ғалабага интилиш керакдур” [1:134] – деб, ёшларни бирлашган халқнинг барпо этиш қудрати улғў бўлишига ишонч билан қарашга тушунчалар берди.

Ажиниёз тарбиявий қарашларида байналмилаллик, миллатлараро мулоқот маданияти, толерантлик педагогикасига доир фикрлар ҳам катта ўрин эгаллайди. Шу сабабли Ажиниёзнинг халқни бир жамоага бирлашган ҳолда яшашга чорлаш йўлари халқлар дўстлиги ҳақидаги қарашлари билан туташган. У ўзбек, қозоқ, қирғиз, туркман, қорақалпоқ ва бошқа миллатларнинг ўзаро тили, урф-одати, дастури томонидан яқинлигини, шажарага суянса, ота-боболари туғишган бўлганлигини таъкидлаб, бу халқларнинг дўстлик муносабатда, тинч-тотув умр кечириши жамият турмушида ободликка эришишининг асоси деб баҳолади. Шоир Қиз Менеш билан айтишувда тарихий шажараларга асосланиб, қозоқ, қорақалпоқ халқларининг келиб чиқиш асоси бир илдиз эканлигини билдирган эди. Шу сабабли шоир миллатчилик сиёсатини авж олдирувчи феодалларнинг зулм қарашларига қарши жамиятдаги худо яратган барча миллатлар тенгдек ўз ҳуқуқларига эга деган тушунчани тасвирлаган: “қорақалпоқ қозоқ билан тенгма-тенг юрт” [3:218] эканлигини тушунтирди.

Халқларнинг ўзаро баробар даражада кадр-қимматга эга эканлигини, бир халқни иккинчи халқдан паст ёки юқори деб баҳолаш адолатсизлик, одамийлик меъёридан чиқиб кетиши эканлигини ёшларга батафсил тушунтириб, ҳар бир миллат одамлари ўз элини севиши, халқ манфаати учун интилиши бурчи бўлишини талаб этди. Жамиятнинг тўғри

ривожланишига тарбиянинг кўрсатувчи таъсирини юкори санаган шоир ҳар бир фуқоронинг, бутун халқнинг ўз эли билан ажралмас даражада мустақкам боғлиқликда бўлишини талаб қилди. Мутафаккир ўзининг тарбиявий қарашлари билан чинакам маънода ватанпарвар, халқпарвар эканлигини яққол намоён этган. Унинг юртпарварликка доир қарашларидан айна пайтда ўқувчи-ёшларда ватанпарварлик, фуқаролик компетенцияларини шакллантиришда ҳам самарали фойдаланиш мумкин. Унинг қуйидаги мисралари бунинг ёркин мисолидир:

Ер ҳам эл биландур, эл ҳам ер билан,

Ерсиз элнинг куни дарбадар билан. [1:35] -

деб билдирган эди. Шоирнинг ёшларга туғилган юртни севиш туйғуларига эга бўлишини, уни қадрлашини, зарур ҳолатда ташқи душманлардан асраши кераклигини, юртдан бешиб бўлмаслигини таъкидлашдаги мақсади: “Юртдан айро тушган девона бўлур” [1:63] деб, тушунтириш эди. Ўзга юрт қадрингни билмайд. “Ўзга юртда мусофирлик қилгандан, ўриб сени хўрласа ҳам она юрт яхши” [1:123] – деб, она юртнинг ҳар нарсадан ҳам ортиқлигини сездиради. Чунки, “Ҳар ким ўз юртида давлатли султонга менгзаб” [3:101] яшайди. Дунёда гўзал шаҳарлар ва бетакрор ўлкалар кўп, лекин “Ҳар кимнинг ўзига Мисрдур жойи” [3:122].

Шоир ҳалол меҳнат қилиб кун кечиришнинг фақат шу инсоннинг ўзи учунгина эмас, балки бутун жамият учун ҳам аҳамиятли эканлигини, элнинг ривожланиб, обод бўлиши инсонлар меҳнатига боғлиқлигини, шунинг учун ёшлар халқ учун меҳнат қилишга тарбияланиши кераклиги ҳақида ҳам қимматли фикрлар билдирди. “Баъзи бировлар” номли шеърида ҳар бир инсон ўз меҳнати билан тирикчилик қилиши лозимлиги, барча ўз рискини ўзи топиши кераклигини

таърифлади. Инсонлар ёлғиз ўзи яшаб кун кечириши учунгина эмас, балки халқ манфаати, элнинг ривожланиши учун ҳам тер тўкиши лозим. Меҳнатнинг ижодий қудратининг юқорилиги, унинг элни севиш туйғулари билан боғлиқликда деб тушунган шоир: “Юртга фойдаси йўқ мактанчоқ марддан, чангингни қоқиб эсан шамол яхши” [4:84] деди.

Шоир меҳнат қилишга чорлаш билан бирга, ёшларга хунар эгаллашни насиҳат қилиб, бунинг халқ талабини бажаришда аҳамиятли эканлигини, турмушда бошқаларга ғаразли бўлиб яшашдан қутилишнинг асосий чораси хунар эгаллаш эканлиги, айниқса ҳеч ким ўргана олмайдиган мураккаб хунарларни эгаллаш, душманларни ҳам ўзига муҳтож қилиб қўювчи, уларнинг хунарига бош ўриб, сизга зарур бўлиб ялашини тушунтирди. Инсонни бундай қадрли хунарлар бахтга эриштиришини “Менгзар” шеърида жуда тушунарли қилиб ифодалаган.

Шундай қилиб, Ажиниёз, ёшларнинг яхши феъл-атвори эгаллаб, жамоатчилик муносабатларда одоб-ахлоқни сақлашни, меҳнатсевар, одил, дўстлик муносабатларнинг қадрига етгучи, халқига фидойи, бир сўзли, сабр-фаросатли, мард бўлиши фақат шу одам учунгина эмас, балки жамиятдаги муҳит учун алоҳида зарур фазилатлар деб ҳисоблади. Мутафаккирнинг инсондаги яхши феъл-атвор, одоб-ахлоқдаги ютуқлари жамиятнинг яхшиланишига, унинг инсоний муносабатларга бой бўлишига олиб келади деган тарбиявий тушунчалари, айниқса, инсонлар жамиятини яхши муносабатларга, ижобий муҳитга айлантирувчи куч, шунинг учун уларни инсонийлик феъл-атворида шакллантириш лозим деб тарбиянинг ижтимоий кучига алоҳида эътибор қаратишни талаб қилиши педагогик жиҳатдан катта маънога эга бўлди.

Әдебиатлар

1. Әжинияз. Таңламалы шығармалары. – Нөкис: «Қарақалпақстан», 1994. 114-б.
2. Әжинияз. Таңламалы шығармалары. – Нөкис. «Илим», 2014. 247-б.
3. Әжинияз. Таңламалы шығармалары. – Нөкис: «Қарақалпақстан», 1988, 152-б.
4. Әжинияз. Таңламалы шығармалары. – Нөкис: «Қарақалпақстан», 1975, 252-б.
5. Әжинияз. Демишлер. / “Қарақалпақстан жаслары”, 1997, 9-октябрь.

РЕЗЮМЕ: Ушбу мақолада Ажиниёз Қўсибой ўғлининг тарбиявий қарашларининг асосий йўналишлари айтилган. Мақолада фарзанд тарбиясининг асосий ўрни оила эканлигини ҳақида, уларни инсофли, одоб-ахлоқли тарбияланиши ҳақида, тарбия инсон умрида катта рол бажариши, болани қандай тарбияласанг, шундай вояга етиши, уни жамиятда ёшлигидан ақллиликка, одоб-ахлоқли ва инсонийликка ўргатиш лозимлиги ҳақида атаб ўтилган. Шоир бир неча марта ёшларни меҳнатсеварликка чақириб, қолаверса уларни ўзининг тарбиявий қарашлари билан чинакам маънода ватанпарвар, халқпарвар руҳида тарбиялашни таъкидлаб ўтди.

РЕЗЮМЕ. В данной статье раскрываются основные направления просветительских взглядов Ажинияза Косибай ули. В статье подчеркивается, что главную роль в воспитании детей играет семья, их справедливое и нравственное воспитание, роль воспитания в жизни человека, путь взросления ребенка, необходимость с малых лет приучать его к интеллектуальности, нравственности и гуманный в обществе. Поэт неоднократно призывал молодежь к упорному труду, подчеркивал необходимость воспитания ее в духе истинного патриотизма своими просветительскими взглядами.

SUMMARY. This article reveals the main directions of enlightenment views of Ajiniyaz Kosibay uli. The article emphasizes that the main role in the upbringing of children is played by the family, their fair and moral upbringing, the role of upbringing in a person's life, the way a child grows up, the need to accustom him to intellectuality, morality and humanness in society from an early age. The poet repeatedly urged young people to hard work, stressed the need to educate them in the spirit of true patriotism with his educational views.

PUL QIYMATINI IFODALOVCHI NUMERATIVLARNING PRAGMATIK XUSUSIYATLARI

G.I.Toirova – *filologiya fanlari doktori, professor*

N.H.Achilova – *magistrant*

Buxoro davlat universiteti

Tayanch soʻzlar: oʻlchov soʻz, pragmatika, sonlar, miqdor, ot, soʻz turkumi, oʻlchov, hisob, pul qiymati, son soʻz turkumi, hisob soʻzlar, nutqiy vaziyat, pragmatik yondashuv, nutqiy muloqot.

Ключевые слова: слово-измерение, прагматика, числа, количество, существительное, словосочетание, мера, счет, денежная величина, числовое словосочетание, слово-исчисление, речевая ситуация, прагматический подход, речевое общение.

Key words: word-measurement, pragmatics, numbers, quantity, noun, phrase, measure, account, monetary value, numerical phrase, word-calculus, speech situation, pragmatic approach, speech communication.

Bugungi kunda tilshunosligimizda faol qoʻllanilayotgan oʻlchov soʻzlar yaqin davr ichida paydo boʻlib qolgan emas, ularning qoʻllanilish davri qadim paytlarga borib taqaladi,

asosiy oʻlchov soʻzlarning qoʻllanilish davriga oid asosiy manbalar qadimgi turkiy til va XI-XIV asrlarga toʻgʻri kelsa-da, uning kengayishi, isteʼmolda keng qoʻllanilishi